

L I T E R K A

duben 2014

Vážení přátelé knih a literatury,

vítám Vás tímto číslem do aprílového měsíce. Protože tento čas bývá štědrý na překvapení, rozhodli jsme se nezústat pozadu a několik jsme jich pro Vás také připravili. Díky tomu můžete v Památníku písemnictví na Moravě načerpat pozitivní energii do prodlužujících se jarních dní. Hned od první dubnové středy dozná slibovaná obměna současná výstava surrealistických umělců. Další výtvarná díla spjatá s literaturou budete mít příležitost spatřit od poloviny léta, kdy v Rajhradě dojde na třetí surrealistické „převlékání kabátu“. Ani další středy v dubnovém pořadí nezůstanou opomenuty, 9. dubna se totiž ve velkém sále letního refektáře konečně zabydlí dlouho avizovaná výstava *Od Ferdya po Jonatána*, připravovaná zvláště se zřetelem k začínajícím

- » Dubnová výročí
- » Dva čáslavští „Brňáci“
- » Hrabal se opět vrací do Brna
- » Nejbližší akce a výstavy
- » Nejznámější české hospodyňky
- » Tři otázky pro Janu Koudelkovou

čtenářům i těm, kteří se s knihami teprve seznamují prostřednictvím předčítání. Památník tak s předstihem přispěje k 4. ročníku *Týdne čtení dětem* (projekt *Celé Česko čte dětem*), k němuž se připojil již v loňském roce. I dospělí si však při prohlídce nové expozice přijdou na své, třeba připomínkou oblíbených zvířecích hrdinů vlastního dětství. Přes hranice a do minulosti se přeneseme ve středu 16. 4. při besedě s Janou Koudelkovou, autorkou knih o českém živlu v Rakousku. Na všech těchto akcích Vás velmi rádi přivítáme. V neposlední řadě je jednou z horkých novinek možnost sledovat videa z našich akcí na internetovém serveru YouTube.

Za měsíc na shledanou na stránkách Literky
Vaše Martina Kloudová

Verše měsíce
d u b n a

Jan Zahradníček
Duben
(úryvek)

Mračil se zimní les a mrtvě mlčel zblízka,
než duben zatřás jím, zahučel do hluchoty,
než jaro rozžalo na modřínkách a lískách,
zeleným plamenům než popotáhlo křnoty.

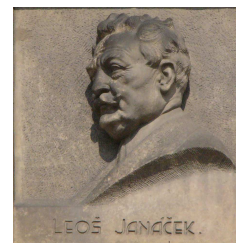
8. dubna 1855

se v Habrech (okres Havlíčkův Brod) narodil Adolf Stránský, československý novinář a politik. Ačkoli vystudoval práva na Karlově univerzitě, advokátní kancelář si otevřel v Brně a trvale se zde usadil. Působil rovněž v žurnalistice, nejprve vydával *Moravské listy* a poté od roku 1893 *Lidové noviny*, do jejichž historie se v průběhu let zapsala řada významných osobností (Arne Novák, Rudolf Těsnohlídek, Jiří Mahen, František Gellner, bratři Čapkové, Ondřej Sekora, Karel Poláček a mnozí další). Zemřel v Brně 18. prosince 1931.

12. dubna 1930

vedl brněnský operní soubor ve světové premiéře poslední jevištní dílo Leoše Janáčka, operu *Z mrtvého domu* podle románu Fjodora Michajloviče Dostojevského. Příběh je situován do carské věznice a vypráví o osudech vězňů, které ke spáchání zločinů dovedly bída a utrpení. Dostojevský při psaní vycházel z vlastních prožitků politického vězně. Představení dirigoval Břetislav Bakala a sehráno bylo v Divadle Na hradbách.

12. dubna 1934

byla odvysílána první hra připravená přímo pro potřeby rozhlasu, a to *Cristobal Cólón* od Františka Kožíka. Nejednalo se tedy o záznam divadelního představení, který do té doby plnil funkci rozhlasových her, ale o svébytnou rozhlasovou tvorbu. Inscenace získala hlavní cenu za nejlepší hru sezóny 1933/1934 a brzy ji přezval i pařížský rozhlas. Režisér Josef Bezdiček v ní využil spojení různých prostředků: hereckých dialogů, básnických monologů, sborové recitace, písní, balad, stylizované reportáže.

Nejbližší akce Památníku písemnictví na Moravě

1. dubna – 27. července 2014, Černé slunce

V rámci představení moravského i internacionálního surrealismu přímo navazuje na výstavu výtvarné skupiny Stir up *Všichni jsme zrozeni z lásky* projekt jejich dvou členů Josefa Kremláčka a Lubomíra Kerndla s názvem *Černé slunce*. Surrealismus spíše jako životní názor než čistě umělecký směr v literatuře a výtvarném umění se představí prostřednictvím autorských textů členů skupiny Stir up také v podobě jedinečných bibliofilských tisků ze sbírek Památníku písemnictví na Moravě.

9. dubna 2014, 15 hod., vernisáž Od Ferdy po Jonatána: Zvířecí hrdinové moravských pohádek a večerníčků

Zvířata jako hlavní hrdinové v moravské literatuře pro děti. Výstava o populárních i méně známých postavičkách kreslených příběhů, ale i o jejich autorech, kteří se prostřednictvím zvířecího světa snažili rozveselit a případně také poučit (nejen)

nejmenší čtenáře. Vernisáž doprovodí loutkové představení Zvířátka a loupežníci v podání Dřevěného divadla Jana Hrubce.

16. dubna 2014, 17 hod., StředeDění: Češi ve Vídni

O zajímavé publikaci *Češi ve Vídni*, vzniklé v rámci projektu Porta culturae, přijde do Památníku besedovat její autorka Jana Koudelková. Profesí gymnaziální latinářka a dlouholetá průvodkyně prozradí, jaké otisky zanechali Češi v rakouské metropoli, která dříve byla i jejich hlavním městem.

Trvají výstavy:

8. ledna – 29. dubna 2014, Kuchařky aneb Co jedli naši předci

Výstava prozkoumá taje moravských regionálních kuchařek, přiblíží známé, tradiční i pozapomenuté kulinářské poklady, představí recepty, které se vařily a vaří napříč věky. Poslední možnost k návštěvě.

NEJZNAMĚJŠÍ ČESKÉ HOSPODYŇKY

Když se řekne „staročeská kuchyně“, vybaví se mnohým dvě jména, Magdalena Dobromila Rettigová a Marie Janků-Sandtnerová, výrazné postavy historie českých kuchařských knih. Starší Rettigová se narodila v roce 1785 ve Všeradicích (okres Beroun), kde byl její otec purkrabím. Vychovávána v německém prostředí, v dětství ani neuměla česky. Situace se změnila, když se provdala za českého buditele Jana Aloise Sudiprava Rettiga. Přestěhovala se do východních Čech a stala se aktivní vlastenkou. Svou činnost zaměřila na výuku dívek, které neučila jen domácím pracím, ale seznamovala je i s českou literaturou. Pořádala společenské akce a literární posezení, jichž se účastnili například František Palacký, Pavel Josef Šafařík či Josef Jungmann. Sama publikovala kratší prózy, básně a povídky pro mládež. Její nejznámější *Domácí kuchařka* vyšla poprvé v roce 1826. Rettigová zemřela v roce 1845 v Litomyšli.

Marie Janků-Sandtnerová se narodila v Praze v roce 1885 a zemřela tamtéž o 61 let později. Žila v úplně jiné společnosti než o sto let dříve její předchůdkyně. Ta tam byla buditelská sezení, obrozenecký a vlastenecký ruch. Obě ženy však měly společné zaměření na vzdělávání mladých žen z praktického i teoretického hlediska. Sandtnerová, povoláním učitelka, v mládí cestovala po Francii, kde se seznámila s místní kuchyní. Tu posléze propagovala v českých zemích, zabývala se i zdravou výživou. Vydala několik knih receptů a také návodů pro hospodyňky, jak úsporně vařit. Její kuchařky se dočkaly několika vydání, známé pod souhrnným označením „Sandtnerka“ se dědí z generace na generaci.

V Památníku písemnictví na Moravě končí v závěru měsíce výstava regionálních kuchařek. Žádnou „Sandtnerku“ mezi moravskými knihami sice nenajdete, ale můžete nahlédnout jak do historických receptů, tak i nejnovějších kuchařek, vydaných Centrálou cestovního ruchu jižní Moravy.

(mk)

DVA ČÁSLAVŠTÍ „BRŇÁCI“

Rudolf Těsnohlídek a Jiří Mahen, autoři nerozlučně spjatí s Lidovými novinami a Brnem, se oba narodili v roce 1882 v Čáslavi. Těsnohlídek (7. 6. 1882 – 12. 1. 1928) pocházel z rodiny řadící se spíše na okraj společnosti, protože si otec musel přivydělávat úklidem

uhynulých zvířat. Mladého Těsnohlídka silně poznamenala brzká smrt matky a později první manželky v průběhu svatební cesty po Norsku. Jiří Mahen (12. 12. 1882 – 22. 5. 1938), vlastním jménem Antonín Vančura, byl synem majitele pekařství, jeho rodina byla silně evangelicky založená.

Cesty obou autorů se střetly na pražské filozofické fakultě, kde oba studovali jazyky a pod vlivem anarchistických myšlenek se připojili k bohémě kolem osobnosti S. K. Neumanna. Po zanechání studií putoval Těsnohlídek po Skandinávii a překládal zdejší literaturu, zatímco Mahen působil jako učitel v Hodoníně a Přerově. Oba záhy zakotvili v Lidových novinách v Brně, které se jim stalo osudným. U Těsnohlídka převládala

novinářská práce. Vydal i několik knih pro děti, kromě populární Lišky Bystroušky však byly pro mladší čtenáře příliš složité. Nejen do dějin Brna se zapsal jako strůjce tradice vánočního stromu na náměstích, jehož hlavním účelem byla sbírka pro chudé děti. Mahen byl jako spisovatel úspěšnější, vydával básně a prozaické texty. Dětem věnoval dvě knihy pohádek. Po odchodu z Lidových novin byl zaměstnán jako dramatik v brněnském divadle a poté jako ředitel v městské knihovně. Obě instituce dnes nesou jeho jméno.

Rudolf Těsnohlídek nebyl v soukromí příliš šťastný. S druhou manželkou, matkou svého jediného syna, se rozvedl. Sám se nakonec rozhodl dobrovolně ukončit svůj život, a to přímo v redakci Lidových novin. Jeho třetí žena jej bezprostředně poté následovala. Stejný konec si o 10 let později vybral Jiří Mahen, toho však manželka přežila o více než půl století.

Oba spisovatele opět svede dohromady výstava v Památníku písemnictví na Moravě, která z jejich díla vybírá to nejpozitivnější, tedy tvorbu pro děti. Ani Liška Bystrouška ani Mahenova bezejmenná liška z pohádek *Co mi liška vyprávěla* tak nebudou chybět na výstavě *Od Ferdy po Jonatána*.

(mk)

3 OTÁZKY pro

Janu Koudelkovou

Pracovala jste jako externí průvodkyně v zahraničí. Jak vás to obohatilo?

Přínosem bylo hlubší poznání této krásné země a jejích přátelských obyvatel a zjištění, že kromě společných dějin máme hodně společného jak v národní mentalitě, tak v kultuře a třeba i v gastronomii, jednak zjištění, že i po několika staletích mezi námi existují některé nepřekonané předsudky. Hodně Rakušanů ještě i dnes odsuzuje roli Přemysla Otakara II. v rakouských dějinách, naopak velká část Čechů pojmá kriticky osobnost Marie Terezie. Milým pojátkem mezi českými a rakouskými dějinami se pro mne staly stovky soch sv. Jana Nepomuckého kráslicích rakouské mosty a vesnice i dodržování tradiční rakouské neděle a místních svátků a zvyklostí. Domnívám se také, že svým sousedům máme být co vděční za pomoc po roce 1968 i po roce 1989.

Vášim odborným zájmem jsou zvláště české stopy v Rakousku...

K tematice Čechů v Rakousku mne formálně přivedl velvyslanec Jiří Gruša a osobně pocit studu při četbě českých napsů u rakouských obchodů s upozorněním na nutnost zaplatit vystavené zboží. Tehdy jsem si položila otázku, čím jsme jako národ přispěli k rozvoji našeho jižního souseda. Velkou roli přitom sehrála skutečnost, že v Rakousku

žila od středověku silná česká menšina zastoupená ve všech sociálních vrstvách, která po sobě zanechala velké množství kladných stop, a to především v oblasti kulturní (sochařství, malířství, architektura, hudba), vědecké (lékařství) i v oblasti jazykové (množství českých slov přejatých do rakouské němčiny).

Jak hodnotíte současné vztahy Čechů s Rakušany? Jsou si i po kulturní stránce natolik blízcí jako v minulosti, nebo se dřívější těsné vazby uvolňují?

Vztahy mezi Čechy a Rakušany nelze hodnotit globálně, protože každá země má svá specifika, a ta nemusí být vždy reprezentována pouze vysoce postavenými diplomaty, kulturními pracovníky či obchodníky. Rakousko vždy obohacovalo rozličné skupiny ze všech koutů Evropy (dnes se k nim přidávají skupiny z celého světa), takže jinak se k Čechům staví Korutanci ovlivnění jižními Slovany a Italy, jinak Tyrolané a zcela odlišně obyvatelé Dolního Rakouska, kteří v nedávné době zažili i zažívají invazi českých turistů, ale také překupníků či zlodějů. Pádem komunistických režimů ve východní Evropě a ukončením konfliktu mezi východem a západem se Rakousko jako „narázová“ země opět posunulo z ústraní do centra Evropy. Vzájemné vazby, uvolněné po roce 1918 rozbitím společného státu a plněním hesla „ pryč od Vídně“, je dnes nutné prostřednictvím argumentů, faktů, příkladů soužití a integrace opět posílit. Je na politicích, novinářích, vědcích, učitelích a kulturních pracovnících, aby pomohli využít blízkost našich národů a navázali na roli, kterou Češi a Rakušané hráli společně po několik staletí.

Jana Koudelková (1940) je profesí latinářka, působila na brněnských gymnáziích Vídeňská a Lerchova. Od svých 17 let pracovala jako externí průvodkyně, po otevření hranic především v Rakousku a Itálii. Na žádost českého náboženského střediska Velehrad a české velvyslankyně v Římě připravila knihu Česká zastavení v Římě, v roce 2004 se podílela na překladu italského ilustrovaného průvodce s rekonstrukcemi Antický Řím a v roce 2006 přispěla do publikace Tschechen und Österreicher statí Tschechen und Wien – die historischen Bohemika in der Metropole an der Donau. K jejím dlouhodobým zájmům patří vedle kultury osudy českých vojáků v rakousko-uherském vojsku za 1. světové války, problematika českého školství ve Vídni, tvorba českých umělců ve Vídni a v Dolním Rakousku a patrocinia českých světců, zejména Jana Nepomuckého, v Rakousku.*

HRABAL SE OPĚT VRACÍ DO BRNA

Výstava Bohumil Hrabal – Brněnské návraty, která se právem těšila značnému zájmu návštěvníků Památníku písemnictví na Moravě v roce 2009, se nyní dočkala svého znovuzrození. Sté jubileum populárního autora přivedlo vzpomínky na Hrabalovo mládí a dětství v Židenicích v podobě obnovené a doplněné expozice do foyer krajského úřadu Jihomoravského kraje na Žerotínově náměstí. Zájemci se zde mohou až do konce dubna seznámit s autorovým rodinným zázemím, Hrabalovými vzpomínkami na Brno a také s úvahami o inspiraci a literárních vlivech.

(drk)

Pokud chcete dostávat Literku v elektronické podobě, napište svou adresu na e-mail m.kloudova@muzeumbrnenska.cz, rádi vás bezplatně zařadíme mezi její odběratele, o což v rámci úsporných opatření žádáme také současné abonenty.

Prostory benediktinského kláštera jsou pro potřeby Muzea Brněnska (Památníku písemnictví na Moravě) rekonstruovány s pomocí finančních prostředků Jihomoravského kraje, Norských fondů a Regionálního operačního programu Jihovýchod.

Evropská unie
Evropský fond pro regionální rozvoj
Investice do vaší budoucnosti

PAMÁTNÍK
PÍSEMNICTVÍ
NA MORAVĚ

Literka, informační zpravodaj Památníku písemnictví na Moravě

Klášteř 1, 664 61 Rajhrad, tel. 547 229 136

e-mail: rajhrad@muzeumbrnenska.cz

<http://rajhrad.muzeumbrnenska.cz/cs/index.aspx>

Odpovědný redaktor: Libor Kalina, redaktor: Martina Kloudová

Vychází jedenáctkrát ročně, číslo 4, ročník 8, 28. 3. 2014

MK ČR E 21218

www.muzeumbrnenska.cz

Muzeum Brněnska, příspěvková organizace, IČ: 00089257